

Prof. dr hab. Andrzej Mania

Kraków, 1 VIII 2020 r.

Katedra Historii Dyplomacji i Polityki Międzynarodowej

Instytut Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych UJ

***Ocena osiągnięć naukowo-badawczych oraz dorobku dydaktycznego Pana
dr. Marcina Zaborowskiego ze szczególnym uwzględnieniem dorobku stanowiącego
podstawowe osiągnięcie naukowe w związku z ubieganiem się o nadanie stopnia
naukowego doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie
nauki o polityce (nauki o polityce i administracji) w Uniwersytecie im. Adama
Mickiewicza w Poznaniu***

Kariera naukowa Habilitanta

Marcin Edward Zaborowski uzyskał magisterium z filologii polskiej w Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w 1993 roku. Następnie podjął studia w Krajowej Szkole Administracji Publicznej (KSAP) w obszarze ekonomii, prawa i stosunków międzynarodowych. Studia ukończył w 1995 r.

W okresie 1995 – 1996 odbył studia magisterskie w zakresie stosunków międzynarodowych na Uniwersytecie w Birmingham (Wielka Brytania) przygotowując pracę na temat procesu rozszerzenia UE na wschód. Tam od jesieni 1996 r. korzystając ze stypendium podjął studia nad doktoratem w Institut for German Studies (IGS) przygotowując dysertację pt. „Europeizacja stosunków polsko-niemieckich”. Stopień naukowy doktora filozofii w zakresie nauk o polityce, nadany mu został uchwałą Rektora University of Birmingham 13 grudnia 2001 roku.

W czasie pobytu na Uniwersytecie w Birmingham pracował jako wykładowca w okresie jesień 1999 – jesień 2000 w Centre for Russian and East European Studies (CREES) oraz jako pracownik naukowy i wykładowca w okresie od jesieni 2000 r. do jesieni 2001 r. w IGS i CREES.

Od jesieni 2001 r. został zatrudniony jako *senior lecturer* na Uniwersytecie Aston w Birmingham, gdzie pracował do marca 2005 roku. Wówczas otrzymał pracę analityka w obszarze amerykańskiej polityce zagranicznej i stosunków transatlantyckich w prestiżowym think tanku European Union Institute for Security Studies (EUISS) w Paryżu.

W lipcu 2010 r. został mianowany dyrektorem Polskiego Instytutu Spraw Międzynarodowych (PISM). Kadencja trwała pięć lat. W tym okresie publikował prace w zakresie spraw międzynarodowych i prowadził zajęcia w Akademii Dyplomatycznej PISM.

Po zakończeniu pracy w PISM pracował w unijnych i krajowych instytucjach badawczych do jesieni 2018 r. Wówczas został wykładowcą ds. integracji europejskiej i stosunków międzynarodowych na Uczelni Łazarskiego w Warszawie, gdzie pracuje do dzisiaj, prowadząc także zajęcia na Uniwersytecie Warszawskim.

AM

Ocena osiągnięcia naukowego na podstawie art. 16 ust. 2 z dnia 14 marca 2003 roku (tekst jednolity) o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach w zakresie sztuki (Dz. U. 2003, Nr 65, poz. 595)

Habilitant wskazał następujące prace jako główne osiągnięcie naukowe zatytułowane „Atlantycki wymiar polskiej polityki zagranicznej”:

1. (z Jiry Sedivy), „Old Europe, New Europe and Transatlantic Relations”, [w:] Kerry Longhurst oraz Marcin Zaborowski (red.), *Old Europe, New Europe and the Transatlantic Security Agenda*, Londyn i New York, Routledge 2005, s. 1 – 28. Udział obu autorów został określony: M. Zaborowski – 60% i J. Sedivy – 40%.
2. (z Kerry Longhurst), *The New Atlanticist: Poland's Foreign and Security Policy Priorities*, Londyn, Blackwell Publishing/Chatham House 2007, ss. 113 (monografia). Udział obu autorów określony jest jako 50% i 50%.
3. „New Europe between the United States and Old Europe”, [w:] Geir Lundestad (red.), *Just Another Major Crisis? The United States and Europe Since 2000*, Oxford, Oxford University Press 2008, s. 118 – 136.
4. „Poland: NATO's Front Line State”, [w:] John Andreas Olsen (red.), *Security in Northern Europe: Deterrence, Defence and Dialogue*, London, Royal United Services Institute for Defence and Security Studies 2018, s. 88 – 97.

Na wstępie oceny całości osiągnięcia należy zwrócić uwagę, że w świecie systematycznego namysłu nad stosunkami międzynarodowymi (sm) istnieją dwa równoległe obiegi: naukowy oraz analityczny. Pierwszy ze wspomnianych jest związany z uczelniami i ośrodkami badawczymi a w swoim postępowaniu stosuje aparat badawczy typowy dla nauk społecznych (m.in. przegląd literatury naukowej, wykazanie tzw. luki badawczej, wskazanie pytań i hipotez badawczych, a także metod pozyskiwania i analizy danych oraz strategii badawczej). Z kolei, obieg analityczny związany jest najczęściej z think tankami (ale także dziennikarstwem) i choć w jego ramach ma systematyczny namysł nad sm to nie towarzyszy mu stosowanie aparatu typowego dla nauk społecznych i skupia się on na wypowiedziach polityków, dokumentach rządowych, kategoriach analitycznych zaproponowanych przez innych przedstawicieli think tanków oraz kształcie debaty publicznej w mediach. Choć istnieją wyjątki, to te dwa światy bardzo często funkcjonują jako nie tylko równoległe wobec siebie, ale wręcz nie mające punktów stykowych (badacze i analitycy unikają cytowania swoich prac, polegając głównie na publikacjach z własnego obiegu). Jest wiele przyczyn takiej sytuacji, ale oczywistym wydaje się dzisiaj, że doszło do wykształcenia dwóch różnych kultur systematycznego namysłu nad sm (m.in. ceniących inną formę, język, objętość, aparat poznawczy itp.). Celem niniejszej recenzji jest ustalenie czy Habilitant w swoim dorobku posiada osiągnięcia z zakresu obiegu naukowego, niezależnie od tego jak znaczące są jego osiągnięcia w zakresie dorobku analitycznego (który w sposób niekwestionowany jest umiędzynarodowiony i znaczący).

Artykuł współautorstwa Habilitanta pt. „Old Europe, New Europe and Transatlantic Relations” (2005) ukazał się we współredagowanej przez Habilitanta (razem z Kerry Longhurst z Uniwersytetu w Birmingham) pracy zbiorowej opublikowanej w brytyjskim wydawnictwie Routledge. Rozdział ten jest wprowadzeniem do całego tomu zatytułowanego „Old Europe, New Europe and the Transatlantic Security Agenda”. Habilitant jest także

współautorem, razem ze współredaktorką całego tomu, artykułu podsumowującego (s. 195-206). Praca zbiorowa jest efektem realizacji projektu finansowanego przez George C. Marshall European Center for Security Studies (centrum badawcze Departamentu Obrony USA) w ramach działalności warszawskiego think tanku Centrum Studiów Międzynarodowych (dalej jako CSM). Współautorem zgłoszonego tekstu jest Jiří Šedivý (40% udziału w powstaniu tekstu) – b. dyrektor Instytutu Stosunków Międzynarodowych w Pradze (1999-2004) oraz w momencie publikacji rozdziału wykładowca George C. Marshall European Center for Security Studies (2004-2006). Autorzy artykułu podejmują próbę analizy koncepcji tzw. starej i nowej Europy w kontekście relacji transatlantyckich.

Perspektywą teoretyczną przyjętą przez autorów jest koncepcja tzw. kultury strategicznej (strategic culture, s. 3 i 6-7), choć czasem autorzy nie mogą zdecydować się i piszą równolegle też o „kulturze bezpieczeństwa” („strategic or security culture”, s. 6 i 7) albo tylko o „kulturze bezpieczeństwa” (s. 6). Autorzy poprawnie wyjaśniają powyższy wybór wskazując, że teorie realistyczne – jako skupione tylko na elementach materialnych sm – są niedostateczne, gdyż podziały w Europie w zakresie reakcji na politykę wobec USA mają swoje korzenie także w niematerialnych czynnikach jak tożsamość mieszkańców danego państwa (np. francuska versus brytyjska czy polska). O ile należy w pełni zgodzić się z wybranym narzędziem teoretycznym (nieprzypadkowo w tym samym roku ukazał się artykuł C. O. Meyera pt. „Convergence towards a European Strategic Culture?”), to zaskakuje bardzo ograniczone odniesienie do istniejącej już w czasie publikacji tego artykułu literatury dotyczącej koncepcji „kultury strategicznej”. Gdyby autorzy przeprowadzili przegląd literatury w tym zakresie to nie musieliby deklarować, że są „without an ambition to develop a „novel” analytical framework” (s. 6). W tekście występują jedynie dwa odniesienia do wcześniejszych prac o tej teorii. Po pierwsze, przytoczono definicję kultury bezpieczeństwa (nie strategicznej) z artykułu przeglądowego z czasopisma naukowego „Contemporary Security Policy” (z 2000 r.), który to artykuł cytuje definicję z tekstu Keitha Krause z 1998 r. (zaskakuje, że Habilitant w swoim wniosku wskazuje, że wykorzystuje koncepcję tego badacza, choć w zgłoszonych w ramach głównego osiągnięcia pracach nigdy nie przytoczył jego oryginalnej pracy¹). Po drugie, wskazano, że podobną definicję (ale już kultury strategicznej, nie bezpieczeństwa) wykorzystuje w swojej monografii o stosunku Niemiec do użycia sił zbrojnych współredaktorka tomu, K. Longhurst (z 2004 r.). W analizowanym tekście Habilitanta brak informacji, że twórcą koncepcji „kultury strategicznej” jest Jack Snyder, który swój pierwszy tekst na ten temat („The Soviet Strategic Culture”) opublikował 30 lat wcześniej (1977). Brak odniesienia się do tego, że koncepcja kultury strategicznej stała się jednym z elementów dynamicznie rozwijającego się w latach 90. XX w. konstruktywizmu jako nowej teorii stosunków międzynarodowej kładącej nacisk właśnie na to co interesuje autorów rozdziału, czyli niematerialne normy i tożsamość (np. nie wspomniano o kluczowej dla tej teorii sm pracy zbiorowej pt. „The Culture of National Security” z 1996 r. pod redakcją P.J. Katzensteina). Zaskakuje to, tym bardziej że w pewnym momencie analizowanego artykułu przytoczono wyniki badań Davida Campbella z pracy pt. „Writing Security” (1998), która uważana jest za przykład (krytycznego) konstruktywizmu. Rola kultury w wyjaśnianiu polityki zagranicznej stała się w epoce pozimowojennym ważnym elementem także studiów nad polityką

¹ Warto odnotować, że w swojej najnowszej pracy (nie objętej oceną w ramach procesu habilitacyjnego), Habilitant odnosi się już wprost do pracy wspomnianego K. Krause: Marcin Zaborowski, *Eastern Enlargements and EU Defence Ambitions*, „The International Spectator. Italian Journal of International Affairs”, 2020, <https://doi.org/10.1080/03932729.2020.1762391>, s. 2 [wydruku].

zagraniczną (Foreign Policy Analysis), czego przykładem był specjalny numer „Political Psychology” z 1999 r. poświęcony tej tematyce (z wiodącą rolą V. M. Hudson). Zabrakło też kluczowego artykułu autorstwa J. Lantisa w „International Studies Review” z 2002 r. („Strategic Culture and National Security Policy”) podsumowującego na tamten czas stan badań.

Mimo deklarowania we wspomnianym rozdziale, że głównym narzędziem poznawczym w zakresie teorii jest koncepcja kultury strategicznej to jeden akapit poświęcono lingwistycznej teorii aktów mowy Johna L. Austina, która dzisiaj jest wykorzystywana w studiach nad bezpieczeństwem w teorii sekurytyzacji. W związku z tym, że teoria sekurytyzacji jest przez niektórych traktowana jako przykład teorii konstruktywistycznej nie ma sprzeczności z koncepcją kultury strategicznej, jak wcześniej wskazano, blisko związanej z konstruktywizmem. Z tekstu wynika, że brak jednak samoświadomości autorów w tym zakresie i wspomniana teoria aktów mowy jest prezentowana w oderwaniu od ich wcześniejszych rozważań teoretycznych.

W tekście postawiono dwa pytania badawcze dotyczące stopnia różnic między kulturą strategiczną USA i Europy oraz kwestii ewentualnego stwierdzenia istnienia jednej koherentnej europejskiej kultury politycznej (s. 7). Nie wskazano jasno hipotezy badawczej, ale pośrednio wynika ona z tekstu: z uwagi na różną tożsamość państwa europejskie nie zareagowały na politykę USA w sposób jednolity, ale doszło do europejskich podziałów. Brak informacji o metodach pozyskiwania i analizy danych (wydaje się, że jest to jakościowa analiza tekstów), a także o strategii badawczej (wydaje się, że jest to porównawcze studium przypadku). Tekst opatrzony jest przypisami. W przypisach wykorzystano recenzowane monografie opublikowane w akademickich wydawnictwach (dwie z Manchester University Press, pojedyncze z Harvard University Press czy Cambridge University Press, I.B. Tauris, a także wydawnictw nieakademickich typu Atlantic Books oraz Warner Books) oraz czasopisma naukowe (dwa razy sięgnięto po ECPR-European Political Science, pojedyncze przypadki Contemporary Security Policy i Orbis), a także analizy think tanków (wielokrotnie sięgnięto po czasopismo National Interest publikowane przez think tank Centre for National Interest, a także po pojedyncze publikacje German Marshall Fund of the United States (GMF), Foreign Policy Association, czeskiego Institute of International Relations, Bruges Group, Foreign Policy Research Institute, słowackiego Institute of Public Affairs), doniesienia prasowe (dominuje The Economist i brytyjski The Prospect, ale pojawia się też New York Times, Washington Post czy RFE/RF) oraz strony rządowe lub dłuższe teksty programowe polityków w czasopismach (dwukrotnie z Foreign Affairs). Na stronie 15 wskazano, że następujące dalej konkluzje są pokłosiem zapoznania się z wypowiedziami polityków brytyjskich, kanadyjskich, czeskich, duńskich, francuskich, niemieckich, greckich, włoskich oraz norweskich, choć w dalszej części tekstu brak przypisów do takich źródeł!

Brak klasycznego przeglądu literatury, jeśli chodzi o tematykę relacji transatlantyckich, w szczególności od 2003 r. (podziały transatlantyckie stały się przedmiotem pogłębionej refleksji po wypowiedziach strony amerykańskiej z początku 2003 r.). Częściowo wydaje się to być usprawiedliwione „świeżością” tematu (artykuł ukazał się w 2005 r.), choć oczywiście literatura naukowa dotycząca relacji transatlantyckich dynamicznie rozwija się od bardzo dawna (w tym w zakresie refleksji nad sporami między USA a Europą). W kontekście owej „nowości” nie może dziwić poleganie w dużym stopniu na bieżących analizach ze strony prasy i think tanków. Choć i w tym obszarze brak jednego miejsca, gdzie by przeprowadzono pogłębioną analizę w tym zakresie (jakąś namiastką jest pierwszy akapit na stronie 4). W związku z tym, że w niektórych miejscach pojawiają się odniesienia do wątków starszych (np.

historia idei „nowej Europy”), to można odnaleźć tam elementy przeglądu literatury, ale dość ograniczonego (zob. s. 18). Gdyby autorzy przeprowadzili przegląd istniejącej literatury naukowej mogliby dojść do wniosku, że już przed 2005 r. ukazały się prace badawcze traktujące o takiej tematyce. Np. w 2004 r. ukazał się numer 3 czasopisma „Perspectives on European Politics and Society” (obecnie „European Politics and Society”) poświęcony europejskiej polityce bezpieczeństwa po amerykańskiej inwazji na Irak, w tym zawierający tekst Petra Rotersa i Zlatko Šabiča pt. „‘New’ and ‘old Europe’ in the context of the Iraq war and its implications for European security”. Możliwe, że Habilitant i jego współautor zignorowali wspomniany numer czasopisma, dlatego, że ich rozdział bazuje na (tj. powiela w dużym stopniu) ich artykule opublikowanym w 2004 r. w czasopiśmie „European Security” (wykazany także w wykazie jako oddzielna publikacja), więc nie mieli oni czasu zapoznać się z tym co opublikowali w tym czasie inni badacze. Niestety, w przypisach do współautorskiego rozdziału z 2005 r. brak informacji o tym, że bazuje on na artykule z 2004 r. (możliwe, że wynika to z tego, iż właścicielem praw autorskich obu tekstów był ten sam wydawca).

Najważniejszą pracą we wskazanym osiągnięciu jest **monografia pt. *The New Atlanticist* (2007) będąca w 50% autorstwa Habilitanta**. Publikacja ta została opublikowana przez brytyjski think tank Royal Institute of International Affairs (tzw. Chatham House) oraz brytyjskie wydawnictwo Blackwell (obecnie część wydawnictwa Wiley-Blackwell). Instytucjonalne i finansowe wsparcie publikacji zapewniło warszawskie Centrum Stosunków Międzynarodowych. Współautorką monografii jest dr Kerry Longhurst z Uniwersytetu w Birmingham. Zwraca uwagę kompaktowość monografii, która liczy 107 stron w zakresie tekstu głównego i przypisów, co w podziale na dwóch autorów (każdy zgłosił 50% udział w monografii) oznacza, że każdy z nich odpowiada za ok. 53,5 strony tekstu, choć oczywiście Autorzy są odpowiedzialni za jakość całości tekstu. W stosunku do poprzedniego artykułu, niniejsza monografia przesuwą punkt ciężkości z analizy Polski jako jednego z wielu państw tzw. nowej Europy i koncentruje uwagę tylko na Polsce, a także aktualizuje badania, gdyż w poprzednim artykule zatrzymano się w 2004 r. a w monografii uwzględniono wybory w Polsce z 2005 r.

Poza krótkim wstępem i zakończeniem praca składa się z pięciu rozdziałów, gdzie kolejno zaprezentowano: (1) ogólne założenia kultury strategicznej Polski w zakresie polityki zagranicznej i bezpieczeństwa w kontekście polskich doświadczeń historycznych i tożsamości narodowej od czasu II RP do wyborów z 2005 r., (2) przemiany strategiczne w polskiej polityce bezpieczeństwa po 1989 r., w tym integrację Polski ze strukturami euroatlantyckimi; (3) polską perspektywę na wzrost znaczenia UE jako podmiotu kształtującego politykę zagraniczną i bezpieczeństwa, (4) polską politykę wschodnią w kontekście Rosji, Ukrainy, Białorusi i UE; (5) wizję Polski co do kształtu poszerzonej UE. Poszczególne rozdziały kończą Konkluzje, czasem zbyt syntetyczne, ale pozwalające śledzić ustalenia Autora/ów.

W kwestiach teoretycznych wskazano w pracy na koncepcję kultury bezpieczeństwa (*security culture*), co jest zaskakujące, bo (1) w literaturze przedmiotu w stosunku do takiej kategorii analizy stosuje się najczęściej ugruntowaną w studiach nad bezpieczeństwem kategorię kultury strategicznej (*strategic culture*), co potwierdza zdecydowanie większa liczba cytowani kategorii „strategic culture” w Google Scholar, (2) dwie z trzech przytoczonych w tym kontekście w przypisie prac naukowych wyraźnie mówi w tytule o „strategic culture”, (3) Habilitant w poprzedniej swojej pracy pisał co prawda o „kulturze bezpieczeństw” ale tylko jako alternatywnej nazwie „kultury strategicznej” (co zresztą czyni w jednym miejscu w przypisie znajdującym się w monografii pisząc o „security culture/strategic culture”). Brak wyjaśnienia,

dlaczego autorzy monografii postanowili operować kategorią „security culture” w pierwszym rzędzie i czy jest to pewna nonszalancja terminologiczna czy też stoją za tym jakieś przesłanki merytoryczne. To poważne osłabienie wartości wyводу. W samym autoreferacie Habilitant także operuje koncepcją kultury bezpieczeństwa (wskazując, że jej twórcą jest Keith Krause) nie wyjaśniając kontekstu tej koncepcji na tle jej podobnych (jak np. kultura strategiczna). We wspomnianej współautorskiej monografii przy okazji przypisów do „kultury bezpieczeństwa” nie ma odniesień do tekstu – wspomnianego w autoreferacie – Keitha Krause.

Samo odniesienie się do koncepcji teoretycznych sprowadza się do jednego akapitu w tekście głównym i do jednego przypisu (nr 4 ze strony 2). Brak dyskusji jak to narzędzie teoretyczne przekłada się na postawione hipotezy. Choć nie postawiono wprost hipotez, to z analizy monografii wynika, że uznaje ona, iż na polską politykę zagraniczną wpływa nie tylko geograficzne położenie, ale także historyczne doświadczenia oraz takie niematerialne czynniki jak tożsamość narodowa. Teza znana w nauce. Przy czym, autorzy uznali, że wspólne doświadczenia geograficzne i historyczne ukształtowały w II RP dwie skrajne wersje polskiej kultury strategicznej, w tym różne koncepcje polskiej państwowości i stosunków międzynarodowych, które są ze sobą ponownie w dyskusji po 1989 r. Historyczne odwołania podnoszą znane w literaturze różnice w podejściu J. Piłsudskiego i R. Dmowskiego, do dziś czasem bardzo karkołomnie włączanych do dyskursu o polityce współczesnej. W pracy opublikowanej w 2007 r. w szczególności podjęto próbę odpowiedzi na pytanie na ile wybory prezydenckie i parlamentarne z 2005 r. stanowią zmianę jakościową w dotychczasowej polityce zagranicznej i bezpieczeństwa Polski. W zakresie kwestii metodologicznych nie zadeklarowano strategii badawczej, ale jest to historyczne studium przypadku. Bezpośrednio nie wskazano stosowanych metod pozyskiwania i analizy danych, ale pod względem praktycznym autorzy wykorzystują jedynie jakościową analizę tekstu.

Praca nie zawiera klasycznego przeglądu literatury i wykazania luki badawczej. Jednak monografia bazuje na rozbudowanej liczbie prac napisanych głównie w j. angielskim, ale także w (niewielkim stopniu) j. polskim i niemieckim. Zdecydowana większość źródeł to opracowania naukowe, w szczególności renomowanych (głównie zachodnich) ośrodków naukowych, i analityczne. Z polskich ośrodków analitycznych sięgano głównie po teksty Centrum Studiów Międzynarodowych, a także PISM i w niewielkim stopniu OSW. Autorzy sięgnęli także po oryginalne dokumenty oraz wywiady i wypowiedzi czołowych polityków. Wreszcie w pracy wielokrotnie przytaczane są także źródła prasowe (w j. angielskim głównie „New York Times” – bezpośrednio lub w ramach jednego z produktów redakcji w postaci „International Herald Tribune” – oraz „Financial Times”, zaś w języku polskim dominuje „Gazeta Wyborcza” i występuje nieco odniesień do „Rzeczpospolitej”). Aż szkoda, że nie skorzystano z prac polskich historyków i politologów analizujących przemiany polityczne w Polsce w omawianym okresie. Zaskakuje fakt sięgnięcia po Wikipedię w przypisie nr 27 na stronie 98 jako źródła informacji biograficznych Macieja Giertycha. W jednym przypadku przypis sprowadza się do podania jedynie adresu URL do strony CNN (przypis nr 26 na s. 102), ale ma to chyba związek z typem stosowanych zasad tworzenia przypisów.

Końcowe konkluzje pracy, uporządkowane sumują wiedzę Autorów. Obraz zaprezentowany w monografii jest przekonujący w przekazie myślenia Autorów, jednak ustalenia nie wnoszą wiele nowego poza znane w nauce fakty i konkluzje nawet przy ówczesnym stanie wiedzy. Autor jako analityk dobrze sumuje ustalenia nauki, lecz baza pracy, choć w dużej mierze mająca naukowy charakter jest niepełna i wspierana jest tekstami publicystycznymi. Powoduje to, że wiele trafnych uwag pojawia się jak *deus ex machina* i zakładam, że analityczne doświadczenie

Autora stworzyło mu przekonanie, że to wystarczy jako wsparcie ocen. Nie zawsze jest to właściwe.

Artykuł Habilitanta pt. „**New Europe between the United States and Old Europe**” (2008) (s. 118 – 136) ukazał się w pracy zbiorowej o kryzysie stosunków transatlantyckich (*Just Another Major Crisis?*) opublikowanej w prestiżowym wydawnictwie Oxford University Press pod redakcją wybitnego norweskiego specjalisty Geira Lundestada. Wśród współautorów tomu znaleźli się tacy czołowi specjaliści do spraw międzynarodowych jak Charles A. Kupchan, Michael Cox czy G. John Ikenberry.

W kontekście monografii z 2007 r. artykuł z 2008 r. stanowi nie tylko aktualizację, ale także poszerza zakres geograficzny analizy proamerykańskich postaw w Europie na pozostałe państwa tzw. nowej Europy (głównie Europy Środkowej i Wschodniej). Jednocześnie artykuł z 2008 r. nawiązuje treścią do pierwszego ze wskazanych w osiągnięciu, tj. do współautorskiego tekstu z 2005 r. (traktował on całościowo o podziale między tzw. nową i starą Europą po inwazji na Irak w 2003 r.), ale jest bardziej aktualny (uzupełnia lata 2005-2008) i został przygotowany samodzielnie przez Habilitanta. Choć brak informacji o przedruku lub bazowaniu na wcześniejszej wersji, to niektóre części tekstu z 2005 (współautorski) i 2008 (samodzielny) wykazują znaczące podobieństwo np.

- rozdział z 2005 r.: „By way of an economic strategy, the pro-US stance of CEE could be explained as countries were keen to recover of old debts that Iraq owed to some of them, as well as by the desire to get privileged access to the funds and contracts for the post-war reconstruction. The Czechs, Hungarians, and Poles hoped to possess a comparative advantage based on their past participation in the building of Iraqi economic and technical infrastructures (road, municipal powers systems, oil industry installations, etc.) in the 1970s and 1980s. The post-communist countries have also offered their transformational and/or nation, state and democracy building know-how to be used in Iraq's transition from dictatorship towards a more representative regime” (s. 21, identyczne zdanie znajduje się także na s. 207 artykułu opublikowanego w czasopiśmie przez dwóch autorów w 2004 r.);
- rozdział z 2008 r.: “Expectations of economic and other benefits also player role. The CEE states were keen to recover old debts owed to some of them by Saddam's Iraq, as well as to get privileged access to the funds and contracts for the postwar reconstruction. The Czechs, Hungarians and Poles hoped to have a comparative advantage based on their past participation in the building of Iraqi economic and technical infrastructure (road, municipal power systems, oil industry installations, and so on) in the 1970s and 1980s. The post-communist countries have also offered their know-how of transforming or building nations, states, and democracies for use in Iraq's transition from dictatorship into a more representative regime” (s. 122).

W artykule brak jasno przyjętej perspektywy teoretycznej, ale w niektórych miejscach autor odwołuje się do koncepcji kultury strategicznej (s. 123), choć pojawiają się też odniesienia do kategorii percepcji (s. 123 i 124). Biorąc jednak pod uwagę, że opisuje zmiany w polityce zagranicznej zachodzące w krótkim okresie (2003-2007) wydaje się, że w rzeczywistości uwzględnia znaczenie innych czynników niż wymienione, w tym szereg krajowych czynników (np. wybory parlamentarne) oraz międzynarodowych (przebieg operacji zagranicznych). Brak jasnego pytania badawczego, ale pośrednio wskazuje się na próbę odpowiedzi na pytanie o kształt polityki zagranicznej państw Europy Środkowej i Wschodniej wobec tzw. starej Europy i USA. Tekst nie zawiera wprost sformułowanych hipotez, jedynie pośrednio da się je wyczytać

(m.in. taką zakładającą, że państwa tzw. nowej Europy z powodów historycznych mają tendencje proamerykańskie, ale stopniowo postępuje proces europeizacji tych państw i grono zwolenników bliskich związków z USA ulega skurczeniu). Nie wskazano metody pozyskiwania i analizy danych, ale jest to jakościowa analiza tekstu. Nie zadeklarowano strategii badawczej, ale jest to porównawcze studium przypadków.

Tekst nie zawiera klasycznego przeglądu literatury oraz nie wykazano istnienia tzw. luki badawczej, którą ten tekst miałby zapłacić. Artykuł opatrzony jest przypisami, choć nie wszędzie przytoczony źródło prezentowanych danych: np. na stronie 131 poinformowano o dyskryminujących Europę Środkową działaniach amerykańskiej Iraq Study Group bez jakiegokolwiek przypisu, zaś na stronie 132 podano informacje o wysokości (zróżnicowanego) wsparcia finansowego Polski przez UE i USA bez przytoczenia źródła (kolejny przypis informuje tylko o stanie opinii publicznej). Artykuł bazuje na tekstach głównie w j. angielskim i w niewielkim stopniu napisanych w j. francuskim i niemieckim. Większość źródeł stanowią analizy renomowanych think tanków (dwukrotnie przytoczono czasopismo „National Interest” amerykańskiego Center for the National Interest, GMF, paryskiego EU Institute of Strategic Studies, pojedynczo zaś teksty Center for European Reform, brytyjskiej Bruges Group, Robert Schuman Centre, European Policy Institution Network, słowackiego Institute of Public Affairs i Jamestown Foundation), w tym w przypadku Polski jest to np. CSM i Centrum Europejskie Natolin. Poza stronami internetowymi poszczególnych instytucji państwowych, UE i wywiadów prasowych z udziałem polityków, wykorzystano także szereg materiałów prasowych (wielokrotnie The Economist, BBC, CNN oraz New York Times lub jego zagranicznych odpowiedników International Herald Tribune, pojedynczo skorzystano z Washington Post, The Times, Handelsblatt i FAZ). Zaskakuje brak odniesień do źródeł pochodzących z analizowanej tzw. nowej Europy (wyjątkiem są **cztery** przypadki przytoczenia analiz think tanków i raz źródła prasowego z tego regionu). Zastanawia fakt tego, że zagadnienie podziału na tzw. nową i starą Europę w momencie publikacji miało już około pięciu lat i stopniowo rozwijała się odpowiednia literatura naukowa w tym zakresie, to jednak autor wykorzystał tylko trzy źródła naukowe (dwa z czasopism naukowych – „Orbis” oraz „Cambridge Review of International Affairs” – i jeden rozdział z pracy zbiorowej pod swoją redakcją opublikowanej w wydawnictwie Routledge). Np. brak odniesienia do pracy zbiorowej pt. „Old Europe, New Europe and the US: Renegotiating Transatlantic Security in the Post 9/11 Era” (red. Tom Lansford i Blagovest Tashev) opublikowanej przez Routledge w 2005 r. (ukazał się tam szereg rozdziałów traktujących o polityce atlantyckiej państw tzw. nowej Europy). Zacytowano jedynie jeden artykuł z kilku poświęconych nowym członkom UE (w tym ich relacjom z USA) w numerze „Cambridge Review of International Affairs” z 2005 r. Nie odniesiono też do artykułu Bezen Balamir Coşkun, doktorantki na jednym z brytyjskich uniwersytetów, pt. „Does „Strategic Culture” Matter? Old Europe, New Europe and the Transatlantic Security” opublikowanego w 2007 r. w czołowym czasopiśmie tureckim „Perceptions: Journal of International Affairs”.

Ta ograniczona, w części publicystyczna baza niniejszego tekstu osłabia siłę jego przekonywania i oddziaływania, a brak jasnego wskazania w jaki stopniu w stosunku do istniejących badań ten tekst jest wkładem do nauki obniża moją ocenę tego artykułu. Śledzę tematykę relacji państw “nowej Europy” i USA, a przed laty w Norwegian Nobel Institute współdziałałem z Geirem Lundestadem i żałuję, że ciekawy w odbiorze tekst ma braki wynikające z ograniczonego skorzystania z podejścia i bazy materiałowej właściwej dla nauki o stosunkach międzynarodowych.

Kolejny artykuł Habilitanta wskazywany jako podlegające szczególnej ocenie w tej procedurze to „**Poland: NATO's Front Line State**” (2018) (s. 88 – 97). Ukazał się on w pracy zbiorowej opublikowanej przez brytyjski think tank Royal United Services Institute for Defence and Security Studies pod redakcją dr. Johna Andreasa Olsena (norweskiego wojskowego i wykładowcy wojskowych uczelniach). Artykuł nie tylko aktualizuje wcześniejsze rozważania dotyczące kształtu polskiej polityki wobec USA i UE (poprzedni element osiągnięcia ukazał się dziesięć lat wcześniej), ale także przygląda się szerzej zmianom zachodzącym w Stanach Zjednoczonych, NATO i UE (w szczególności w kontekście rosyjskiej inwazji na Ukrainę w 2014 r.).

W artykule nie przeprowadzono – jak to było także w poprzednich tekstach – klasycznego przeglądu literatury oraz nie wykazano istniejącej luki badawczej. Można wskazać, że uzasadnieniem napisania tekstu jest chęć podsumowania polityki bezpieczeństwa Polski w kontekście NATO i UE po inwazji Rosji na Ukrainę w 2014 r. Tekst opatrzony jest ograniczoną liczbą jedynie dziesięciu przypisów, w tym trzech odnoszących się do prac samego Habilitanta, co nie jest niczym niestosownym. Pozostałe siedem przypisów odnosi się do analiz think tanków (European Council on Foreign Relations, RAND Corporation, French Institute for International and Strategic Affairs i NATO Defense College Foundation) i stron instytucji państwowych lub NATO z oryginalnymi dokumentami i danymi statystycznymi lub też do samych wypowiedzi polityków (np. zastępcy doradcy ds. bezpieczeństwa narodowego na łamach Foreign Affairs). W efekcie w artykule zignorowano istniejącą do tego czasu jakąkolwiek naukową literaturę przedmiotu o polskiej polityce bezpieczeństwa w kontekście USA, NATO i Unii Europejskiej, zarówno tą opublikowaną w języku polskim, jak tą wydaną za granicą (przygotowaną przez polskich badaczy oraz zagranicznych ekspertów). Trudno tu wymienić wszystkie zignorowane prace. Jedne z pierwszych jakie wykazuje baza Google Scholar na ten temat są autorstwa Matthew Kroeniga („Getting NATO Ready for a New Cold War”, 2015) czy Jamesa Sperlinga oraz Marka Webbera („NATO and the Ukraine crisis: Collective securitization”, 2017). Z polskich badaczy (uwzględniając tylko tych piszących w j. angielskim) można chociażby wskazać Wojciecha Michnika („Poland's Role in NATO and the Transformation of the Transatlantic Security”, 2015), Justynę Zając („Poland's Security Policy: The West, Russia, and the Changing International Order”, 2016) czy Agnieszkę Bieńczyk-Missalę („Poland's Foreign and Security Policy: Main Directions”, 2016).

Tekst nie zawiera żadnych deklaracji w zakresie koncepcji teoretycznych i jednocześnie trudno je zrekonstruować z samego tekstu (możliwe, że Habilitant jako kryterium przyjął jakieś teorie odstraszania). Artykuł nie ma jasnego pytania badawczego. W tekście nie postawiono wprost hipotez, można je jedynie pośrednio odczytać (zmiany w środowisku bezpieczeństwa NATO, UE i Polski wymagają zmian w polityce bezpieczeństwa tych podmiotów). Brak deklaracji w zakresie metod pozyskiwania i analizowania danych. Tekst nie tylko ma charakter empirycznej analizy, ale zawiera także szereg normatywnych (tj. rekomendacyjnych) elementów (np. „NATO allies would be unwise to”, „this should have immediate implications”, „Poland should make”, s. 90 czy „the industry should enter into”, s. 95). Warto odnotować, że choć część wspomnianych rekomendacji jest krytyczna wobec niektórych działań władz Polski, to Habilitant nie popada w częsty przypadek pracujących za granicą Polaków i wielokrotnie zwraca uwagę na niedostatki w polityce europejskich sojuszników i Stanów Zjednoczonych wobec Polski (w szczególności w kontekście zagrożenia ze strony Federacji Rosyjskiej).

Spośród wszystkich recenzowanych prac w ramach głównego osiągnięcia tutaj najwyraźniej ujawnia się niedostatek w postaci ograniczonej liczby przypisów. W efekcie czytelnik ma

problem z ustaleniem, które ze stwierdzeń Habilitanta są jego indywidualną oceną poszczególnych zjawisk (i w związku z tym należy przypisać mu za to zasługi lub poddać jego opinie krytyce), a które bazują na wnioskach i refleksjach innych autorów (w związku z tym nie można zasług lub krytyki przypisywać w tym zakresie Habilitantowi). Pozostawienie dłuższych stwierdzeń (akapitów) bez przypisów w kulturze obiegu naukowego sugeruje osobiste wnioski i refleksje, więc albo Habilitant pretenduje do znaczącej błyskotliwości i naocznej znajomości wielu procesów w zakresie europejskiego bezpieczeństwa, albo popełnił błąd w sztuce sporządzania pracy naukowej.

Podsumowując, jeśli chodzi o zachowanie spójności tematycznej, to wszystkie wskazane przez Habilitanta publikacje dotyczą albo wprost polskiej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa (w szczególności wobec USA i UE), albo pośrednio w kontekście podobnych działań pozostałych państw Europy Środkowej i Wschodniej (tzw. nowej Europy). Faktyczny zakres tematyczny obejmuje okres od powstania II RP do 2018 r., kiedy ukazał się ostatni ze zgłoszonych przez Habilitanta tekstów (ze szczególną koncentracją na wydarzeniach po 1989 roku).

Cztery powyższe teksty, składające się na główne osiągnięcie Habilitanta, z perspektywy stosowania aparatu nauk społecznych można uszeregować w następujący sposób: (1) najwyraźniej te elementy są widoczne we współautorskiej monografii, gdzie – choć pojawiły się ograniczone elementy teoretyczne – to tekst jest odpowiednio opatrzony przypisami i wykorzystano bardzo bogate źródła naukowe, (2) szereg tych elementów jest także obecnych we współautorskim rozdziale z 2005 r., gdzie pojawiają się rozbudowane elementy teorii i wykorzystano literaturę naukową, (3) w znaczącym stopniu te elementy są osłabione w samodzielnym rozdziale z 2008 r., gdzie praktycznie brak elementów teoretycznych i w ograniczonym zakresie pojawia się literatura naukowa, (4) zaś w większości brak tych elementów w ostatnim artykule z 2018 r., gdzie brak teorii, przypisy występują rzadko (30% dotyczy prac Habilitanta) i zrezygnowano z odniesień do literatury naukowej.

Choć jak widać z powyższego akapitu skala tego problemu jest zróżnicowana, to poważną słabością zgłoszonych prac Habilitanta jest ograniczone odnośnienie się do literatury naukowej. Problem ten ma kilka wymiarów. Po pierwsze, brak przeglądu literatury naukowej powoduje, że Habilitant nie jest w stanie zidentyfikować głównych debat prowadzonych w świecie nauki w zakresie badanych przez niego zagadnień i odnieść się do nich poprzez opowiedzenie się po jednej ze stron (wyjątkiem jest tu krytyka realizmu i wskazanie na potrzebę analizowania czynników niematerialnych). W efekcie tego zgłoszone przez Habilitanta prace w większości (poza współautorską monografią) nie zostały wpisane w dotychczasową architekturę wiedzy naukowej analizowanych zagadnień. Po drugie, brak odnoszenia się do istniejących debat naukowych powoduje, że z lektury prac Habilitanta można odnieść wrażenie, że jeśli jakieś spory istnieją to dotyczą one jedynie koncepcji politycznych, natomiast w świecie naukowców, nie wspominając już o efektach pracy think tanków, panuje zgoda i wszystko układa się po linii narracji zaproponowanej przez Habilitanta. Po trzecie, lekceważenie literatury naukowej jest szczególnie widoczne w przypadku dorobku polskiej nauki. Poza współautorską monografią, gdzie pojawiają się odniesienia do polskiej literatury, ale głównie historycznej, to jeśli już cytowane są polskie źródła, to tylko polskich think tanków, w szczególności CSM, w mniejszym stopniu Centrum Europejskiego Natolin, PISM i OSW. Oczywiście nie jest obowiązkiem osoby pracującej poza Polską odnoszenie się do powstającej w Polsce literatury, jeśli bada się sprawy międzynarodowe. W tym przypadku Habilitant jednak powinien, choćby krótko, odnieść do perspektywy badacza kraju, którego politykę zagraniczną analizuje. Jeśli

istniała jakaś przyczyna, dlaczego Habilitant nie uważał za warte uwagi cytowanie polskich opracowań naukowych należało to wskazać i wyjaśnić, czemu ignoruje tę literaturę. Można także dodać, że współcześnie wskazuje się na związki między koncepcją kultury strategicznej a teorią ról międzynarodowych (C. Thies 2010 i A. Grove 2010) a to właśnie ta druga koncepcja jest przedmiotem szerokich studiów w Polsce, w tym m.in. R. Zięby czy J. Zajac.

Mimo powyższego zróżnicowania wskazanych do oceny prac z punktu widzenia zastosowania aparatu nauk społecznych, należy zwrócić uwagę, że we wszystkich tekstach Habilitant wielokrotnie wykazał się przenikliwością i błyskotliwością. Posiada on umiejętność wychwycenia z europejskiego dyskursu publicznego metafor, które doskonale ilustrują poszczególne procesy polityczne i umiejętnie nimi posługuje się opisując poszczególne zjawiska w sferze międzynarodowej. Zaproponowana przez Habilitanta koncepcja w miarę stałej, choć wewnętrznie zróżnicowanej, polskiej kultury strategicznej (bezpieczeństwa) interesująco jest przedstawiona w szerszej perspektywie czasu, w tym w kontekście zjawisk współczesnych w momencie pisania tekstów. Habilitant wprawnie ukazuje polską politykę zagraniczną i bezpieczeństwa wobec USA, kreśląc jej obraz na tle szeroko zaprezentowanych sporów europejskich w tym zakresie, wskazując m.in. na strukturalne zainteresowanie niektórych państw europejskich budową wielobiegunowego świata, obawy państw Europy Środkowej o to, że w ramach Unii Europejskiej zostaną zdominowane przez większe państwa europejskie, które – razem z Rosją – chciałyby ograniczyć zaangażowanie USA w Europie.

Analiza cytowań Habilitanta (publikującego w języku angielskim) przeprowadzona w oparciu o program Publish and Perish (z wykorzystaniem Google Scholar) daje dobry wynik, jego prace zacytowano prawie 800 razy (dokładnie: 786). Indeks Hirscha wynosi 16. Wyniki w tym zakresie pokrywają się z tymi, które są dostępne w ramach profilu dr. Zaborowskiego w serwisie Google Scholar: <https://scholar.google.com/citations?user=PKWLgUUA AAAJ>.

W szczegółach wynik ten wygląda następująco. Pierwsza z publikacji wskazana w głównym osiągnięciu (współautorski artykuł *Old Europe, new Europe and transatlantic relations*, 2004) był cytowany 50 razy (czwarta najczęściej cytowana praca Habilitanta). Druga z wymienionych w głównym osiągnięciu publikacji (współautorska monografia *The new Atlanticist: Poland's foreign and security policy priorities*, 2007) była cytowana 64 razy (druga z najczęściej cytowanych prac Habilitanta). Trzecia publikacja z głównego osiągnięcia (samodzielny rozdział 'New Europe' between the United States and 'Old Europe', 2008) ma dwa cytowania (profil Google Scholar nie wykazuje tej publikacji, cytowania znalazłem przez Publish and Perish). Najnowsza publikacja z głównego osiągnięcia (samodzielny rozdział *Poland: NATO's Front Line State*, 2018) ma tylko jedno cytowanie (choć tutaj to jest częściowo usprawiedliwione, bo to nowa publikacja).

Najczęściej cytowaną publikacją tego autora jest współautorski artykuł (*America's protégé in the east? The emergence of Poland as a regional leader*, 2003), który przytoczono 88 razy. Artykuł ten jest wymieniany przy omówieniu głównego osiągnięcia, ale nie ma go na liście „tytułów osiągnięć naukowych przedstawionych do oceny”. Trzecią najczęściej cytowaną publikacją jest samodzielna monografia (*Germany, Poland, and Europe: Conflict, Cooperation, and Europeanization*, 2004) cytowana 59 (tytuł tej pracy koreluje z rozprawą doktorską Habilitanta pod tytułem „Europeizacja stosunków polsko-niemieckich”).

Habilitant dobrze się czuje w problematyce międzynarodowej, ma wiedzę o wydarzeniach i procesach, ale nie korzysta przy wyrażaniu swoich myśli z konfrontowania ich z szerszym dorobkiem nauki. To osamotnienie, które sobie zgotował czyni jego prace, choć w różnym

stopniu takimi, które nie mieszczą się w pełni w obszarze dorobku naukowego. Trudno jest poznać założenia teoretyczne, sposób dochodzenia do danych stwierdzeń. Błyskotliwość tego, czy innego sformułowania nie wystarcza. Czym bardziej bowiem dana uwaga zwraca uwagę tym bardziej chciałoby się poznać, jak Autor doszedł do niej. Może stoi za tym krytyczne wczytanie się w literaturę naukową, a może głębokie studium empiryczne. Natywizm w nauce nie funkcjonuje.

Mając powyższe na uwadze negatywnie oceniam dorobek przedstawiony do oceny jako osiągnięcie naukowe.

Ocena pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych

Habilitant podaje, że jego liczbowy dorobek prezentuje się następująco:

- 2 autorskie monografie w j. angielskim,
- 1 współautorska monografia (j. angielski),
- 5 redagowanych przez Habilitanta prac zbiorowych,
- 8 rozdziałów w książkach anglojęzycznych,
- 18 artykułów w czasopismach akademickich (głównie j. angielski oraz francuski, włoski, niemiecki, hiszpański i polski), przy czym w wykazie wszystkich opublikowanych prac naukowych jest ich 24, choć trudno wszystkie zaliczyć do grupy *peer review*.
- 5 anglojęzycznych raportów (w wykazie wszystkich opublikowanych prac naukowych jest ich 12).

Teksty wskazywane przez Habilitanta, poza włączonymi do zestawu głównych osiągnięć naukowych, są pogrupowane w sposób następujący:

1. Koncepcja europeizacji i stosunki polsko-niemieckie (łącznie 5 tekstów: 1 monografia, 2 rozdziały, 2 artykuły, w tym jeden we współautorstwie, wszystkie w j. ang.);
2. Amerykańska polityka zagraniczna i stosunki transatlantyckie (łącznie 8 tekstów: 1 monografia w j. ang., 2 artykuły w j. ang., 3 artykuły w j. innych niż angielski, 2 tomy pod redakcją w j. ang., w tym jeden we współredakcji).

Poniżej pokrótce scharakteryzowano cztery wybrane (z ośmiu zgłoszonych) tekstów w drugim z wymienionych tematów. Jeśli chodzi o zachowanie spójności tematycznej, to wszystkie wskazane przez Habilitanta publikacje dotyczą oceny (i częściowo rekomendacji) w zakresie stanu stosunków transatlantyckich. Faktyczny zakres tematyczny obejmuje okres dwóch kadencji prezydenta Georga W. Busha (2001-2009) oraz pierwszej prezydenta Baracka H. Obamy (2009-2011).

Samodzielna monografia Habilitanta pt. *Bush's Legacy and America's Next Foreign Policy* (2008) (s. 127) została opublikowana przez unijną agencję typu think tank Instytut Studiów Strategicznych UE (European Union Institute for Security Studies, EUISS) w ramach serii Chaillot Paper. Monografia stanowi studium przypadku polityki zagranicznej G.W. Busha w obszarze ogólnych założeń oraz działań wobec Iraku, Iranu i Chin. Praca zawiera także rozdział podejmujący ocenę na ile zmiany wprowadzone w polityce zagranicznej USA przez wspomnianego prezydenta będą trwałe w kontekście programu obu kandydatów z 2008 r. na ten urząd. W pracy nie dokonano klasycznego przeglądu literatury i nie wykazano występowania tzw. luki badawczej. Pytanie badawcze pośrednio zostało postawione jeszcze we

wprowadzeniu. Nie postawiono wprost hipotez, ale można je wyczytać pośrednio. Nie zadeklarowano strategii badawczej (de facto studium przypadku), a także metod pozyskiwania i analizy danych (de facto jakościowa analiza tekstów). Tekst jest opatrzonej znaczącą ilością przypisów odwołujących się do: opracowań think tanków (np. Brookings Institution), recenzowanych monografii oraz czasopism naukowych lub uznawanych za prestiżowe w nauce o sm (np. Foreign Affairs, Foreign Policy), oryginalnych dokumentów amerykańskich władz i wypowiedzi polityków, a także źródeł prasowych (np. New York Times lub jego międzynarodowego wydania International Herald Tribune, CNN, Washington Post). Część opracowania stanowią tablice chronologiczne wybranych problemów polityki zagranicznej Busha młodszego (np. chronologia sporu o program nuklearny Iranu opisana jest na stronach 70-74). Praca jest dobrze uporządkowanym obrazem założeń i działań tej administracji. Jest to podsumowanie dokonań przywołanych z prac naukowych monografii i artykułów oraz tekstów publicystycznych. Sięgnięto do wielu prac, ale literatura dotycząca administracji Busha jest bardzo bogata, w tym szczególnego znaczenia nabiera ta koncentrująca się na definiowaniu przez USA terroryzmu jako obszaru ważnego dla formowania polityki, jest także wiele pamiętników z tych lat. Warto o tych pracach pamiętać jak i o tym, że wydarzenia tego okresu zainteresowały wielu badaczy zajmujących się teorią stosunków międzynarodowych.

Praca zbiorowa pt. *Friends Again? EU-US Relations after the Crisis (2006)* pod redakcją Habilitanta poprzedza jego monografię i została opublikowana przez wspomniany już think tank EUISS. Wśród współautorów jest wiele prestiżowych postaci, takich jak Ronald D. Asmus, Philip H. Gordon czy Fiona Hill. Tom nie posiada klasycznego wprowadzenia, gdyż otwierają go artykuły autorstwa innych badaczy niż redaktor całości. Spośród piętnastu opublikowanych tekstów – nie licząc opublikowanego przez Habilitanta – dziewięć posiada przypisy, w tym część z nich ma zaledwie pojedyncze odnośniki. Jedynym rozdziałem samodzielnie przygotowany przez Habilitanta jest ostatni pt. „Friends reunited? Recalibrating transatlantic relations in the 21st century” (s. 213-230), którego celem miało być podsumowanie głosów zaprezentowanych w tomie oraz ocena kierunku przyszłej ewolucji stosunków transatlantyckich. Tekst nie zawiera przeglądu literatury ani nie wykazuje w jakim obszarze tekst ten będzie ważnym wkładem do nauki. Rozdział opatrzonej jest przypisami odnoszącymi się do analiz think tanków oraz tekstów prasowych, a także dokumentów rządowych lub wywiadów udzielonych przez przedstawicieli władz. Brak w przypisach recenzowanych monografii lub czasopism naukowych. W tekście nie postawiono wprost pytania badawczego, ale pośrednio można odczytać hipotezę. Brak informacji o przyjętej strategii badawczej oraz metodach pozyskiwania i analizy danych (de facto jakościowa analiza tekstu).

Praca zbiorowa pt. *The Obama Moment, European and American Perspectives (2009)* została wydana przez think tank EUISS pod współredakcją Habilitanta (wymieniony jako drugi na okładce) oraz Alvaro de Vasconcelosa (dyrektor EUISS). Spośród trzynastu opublikowanych tekstów – nie licząc rozdziału Habilitanta – dwa nie posiadają przypisów a część posiadających odnośniki ma ich niewiele. Rozdział Habilitanta pt. „Capitalising on Obamamania: how to reform EU-US relations?” (s. 229-238) ocenia ówczesny stan stosunków transatlantyckich oraz narzędzia współpracy między USA i UE. Tekst ma nie tylko charakter empiryczny, ale także normatywny, gdyż zawiera sugestie, co do usprawnienia mechanizmu współpracy między UE i NATO i szerzej USA i UE („the US must work”, s. 237 oraz „the Europeans and the Americans must”, s. 238). Rozdział nie zawiera przeglądu literatury, nie ukazuje obszaru w jakim ten tekst jest ważnym uzupełnieniem dotychczasowych badań

naukowych, nie postawia bezpośrednio pytań i hipotez badawczych. Tekst zawiera jedynie pięć przypisów, w tym do strony „Washington Post”, think tanku GMF oraz Parlamentu Europejskiego.

Artykuł Habilitanta pt. „How to Renew Transatlantic Relations in the 21st Century” (2011) ukazał się w recenzowanym czasopiśmie naukowym *The International Spectator. Italian Journal of International Affairs* wydawanym przez prestiżowy włoski think tank Istituto Affari Internazionali. Tekst nie zawiera klasycznego przeglądu literatury oraz jak to miało miejsce i w przypadku innych tekstów nie wskazuje w jakim stopniu uzupełnia braki w nauce. Artykuł opatrzony jest przypisami odnoszącymi się do: publikacji naukowych, ale tylko jednego wydawnictwa (Johns Hopkins University), tekstów analitycznych think tanków (ale poza jedną publikacją RAND wszystkie pozostałe analizy zostały opublikowane przez EUISS), a także źródeł prasowych i jednego dokumentu źródłowego. Choć w tekście nie postawiono wprost pytań i hipotez badawczych, to pośrednio można je odczytać (np. rozpad NATO następuje w związku ze wzrostem niezachodnich potęg oraz braku odpowiednich instytucji współpracy, o ile niemożliwe jest zatrzymanie procesu ogólnoświatowej transformacji gospodarczej, o tyle wspólnota transatlantycka może usprawnić mechanizmy współpracy). Tekst ma nie tylko charakter analityczny, ale także normatywny, gdyż zawiera rekomendacje (np. „The EU and the US should” oraz „The US and the EU must”, s. 112-113). W tekście nie zadeklarowano perspektywy teoretycznej, strategii badawczej, metod pozyskiwania i analizy danych (de facto jest to jakościowa analiza tekstu).

W zakresie pozostałych osiągnięć Habilitanta warto wskazać na jego udział w konferencjach międzynarodowych, w znacznej części związanych z zatrudnieniem w EUISS w Paryżu i jako dyrektora w PISM. Do najistotniejszych należy współtworzenie EU Washington Forum organizowanego przez EUISS w Waszyngtonie w latach 2007 – 2010. Jako dyrektor PISM współtworzył Wrocław Global Forum w latach 2012 – 2015 (współ z Atlantic Council). Uczestniczy od 2014 r. w największej regionalnej konferencji Globsec w Bratysławie. W latach 2015 – 2016 współorganizował i występował na forum CEPA, czyli największego dorocznego wydarzenia w Waszyngtonie poświęconego relacjom USA z Europą Środkową.

Po powrocie do pracy akademickiej w latach 2018 – 2019 współorganizowała, a przede wszystkim występował na 17 konferencjach organizowanych przez polskie i zagraniczne ośrodki naukowe. Jego wystąpienia dotyczyły kwestii obronnych, polityki bezpieczeństwa, miejsca Polski w NATO, polskiej polityki zagranicznej, integracji europejskiej i Grupy Wyszehradzkiej.

Habilitant wskazuje na fakt, że uzyskał stypendia naukowe od takich instytucji jak: British Foreign Office (1995 – 1996), DAAD (1998), Konrad Adenauer Foundation (1998, 2018), Open Society Foundation (1999), program naukowy NATO (2000), Leverhulme Foundation (2001), Visegrad Fund (2015 – 2016), Hirsh Foundation (2010), National Endowment for Democracy (2016), Norway Grants (2014 – 2015) czy amb. Norwegii i Royal United Institute for Defense and Security Studies.

Ocena osiągnięć dydaktycznych, popularyzatorskich i organizacyjnych

W obszarze działalności dydaktycznej, jak wyżej wspomniano dr Zaborowski prowadził zajęcia na Uniwersytecie w Birmingham, uniwersytecie Aston w zakresie: społeczeństwa obywatelskiego, systemów politycznych, stosunków międzynarodowych i integracji

europejskiej, a podczas pracy w Paryżu prowadził okazjonalnie zajęcia z tematyki bezpieczeństwa europejskiego na Science Po. W okresie pracy w PISM zainicjował studia podyplomowe *Foreign Policy Studies*, gdzie prowadził zajęcia o polskiej polityce zagranicznej. Po podjęciu pracy w Uczelni Łazarskiego od jesieni 2018 r. prowadził zajęcia z takich przedmiotów jak: Wprowadzenie do filozofii politycznej, Polska polityka zagraniczna i Przywództwo polityczne, a w semestrze letnim z Przywództwa politycznego, Gier strategicznych, Polityki porównawczej, Mediów i polityki oraz z Terroryzmu i anty-terroryzmu. Na Uniwersytecie Warszawskim prowadzi zajęcia z Polityki i społeczeństwa Rosji, Polskiej polityki zagranicznej oraz z integracji europejskiej. Brak informacji, czy był opiekunem powstających w tych uczelniach prac licencjackich i magisterskich.

Konkluzje

Opinia dotyczy teksów prezentowanych jako osiągnięcie naukowe w rozumieniu art. 16. 1 Ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach i tytule naukowym. Oceniane prace stanowią tylko w części oryginalne osiągnięcie badawcze. Braki w odwoływaniu się do dorobku literatury naukowej, ograniczona refleksja teoretyczna, brak stosowania przypisów jest poważny naruszeniem oczekiwań od prac naukowych. Dominuje maniera analityczna bez odwoływania się do wymogów nauki jakim są baza teoretyczna, jasno sformułowane cele badawcze, pytania badawcze. Wspomniane braki w przypisach nie pozwalają na śledzenie wyводу, konkluzji i uczestnictwo w międzynarodowej wymianie myśli w formie wprowadzania do tekstu debaty bazującej na dokonaniach innych badaczy. Dorobek wykazywany jako główne osiągnięcie naukowe oraz pozostały jest nieliczny. Znaczne kontakty Habilitanta z międzynarodowym środowiskiem analitycznym dały orientację w sprawach międzynarodowych, ale nie zaowocowały przekonaniem o potrzebie podążania w większym stopniu za wymogami nauki. W światowej i tym samym polskiej politologii ma miejsce olbrzymi postęp, a jej subdyscyplina, czy jak inni chcą już odrębna nauka o stosunkach międzynarodowych stworzyły dr. Zaborowskiemu szansę do odwołania się do niej w treści i formie zamieniając jego wysokie kompetencje analityczne na dokonania właściwe dla nauki. Tak się jednak dla części tekstów nie stało, czego wypada żałować. Byłby to dobry przykład rozwoju badacza stosunków międzynarodowych wywodzącego się ze świata analityków. Tym bardziej, że analiza cytowań Habilitanta daje dobry wynik, jego prace zacytowano prawie 800 razy. Wypowiedziane wyżej uwagi dotyczące charakteru dorobku, braku refleksji teoretycznej i słabego dokumentowania procesu dochodzenia do ustaleń pomimo dobrego wyniku cytowań pozwala na stwierdzenie, że nie zostały spełnione wymagania określone w artykule 16 Ustawy z 14 marca 1993 roku o stopniach i tytule naukowym. Moja opinia w przedmiocie nadania dr Zaborowskiemu stopnia naukowego doktora habilitowanego ma charakter negatywny.

